

Kolláth György

„Van aki tüntet, és... kitüntet”

Az Alkotmánybíróság „kitüntetési” határozata a fanyar humorral jellemezhető, ami az LGT nótájának kiemelt sora. Van abban valami (tragi)komikus, ahogyan a közpolitika csúcsa ismét eljártssza a híd közepén találkozó, két kicsi kecske (gyermek)meséjét. Külhoni barátaim irigylik problémáinkat. Vélik szarkasztikusan: boldog lehet Magyarország, ha államügyként - sőt, alkotmányos értékrendi választásként - mindössze egy vitás elismerést kell(ene) kezelni.

A nagypolitika orákulumához menjünk vissza. Churchill 1942. augusztus 22-én, vérzivataros időkben ezt mondta: „*A kitüntetés csillog, de árnyékot is vet. A kitüntetések szabályozására nincsenek tökéletes megoldások. Nem lehet mindenkinek tetszeni, mert akkor azt kockáztatjuk, hogy senkinek sem tetszünk. Mindössze azt tehetjük, hogy igyekezünk minél több embernek minél nagyobb örömet okozni és eközben minél kevesebbek érzéseit megsérteni*”. Máig ez a mérce odaát, amit - élő hagyományként - tiszteletben tart kormányfő és uralkodó.

Szintén Churchill mondta, más alkalommal: *a politikus a következő választásra, az államférfi a következő nemzedékre gondol*. Politikusaink nekünk is vannak: Churchillből és hagyomány-tisztelő „királyból” van hiány.

Írásom ködöt oszlat abból a malórból, amit az államfő alkotmányértelmezési indítványa, majd a taláros (talányos?) testület arra adott szervilis, ám mindenkire kötelező határozata előidézett. Csak közjoggal foglalkozom: nem dolgom megítélni ki-ki politikai érdemeit, opcióit. Töreksem arra, hogy a mások által még kellően nem kommentált összefüggésekkel foglalkozzam, így számos evidens történést és hivatkozást mellőzök.

Alkotmányértelmezést nem akárki kérhet (például nincs rá joga a vizsga előtt álló, szorongó diáknak). Magyarországon arany szabály: nem az a fontos, mit mond, hanem az, ki mondja. Ezért a kitüntetési mizéria szinte már abban a pillanatban eldőlni látszott, amikor azt a köztársasági elnök tárta az Alkotmánybíróság (AB) elé. Két évtizede közjogi elemzéssel foglalkozóként állítom: más le(hete)tt volna a megoldás, ha ugyanezt a kérdést „értelmezni” a miniszterelnök, avagy pl. egy kormánytöbbségű országgyűlési bizottság kéri. Nesze neked, jogbiztonság! Adódik egy kérdés: miért van az, hogy a kormányoldal, s általában a parlamenti baloldal egyik leggyengébb szakterülete a közjog?!

Megvilágítom példával, az AB kimondta: „*mind a kitüntetésre előterjesztést tevőnek, mind a köztársasági elnöknek joga és egyben kötelessége, hogy a Magyar Köztársaság alkotmányos értékrendjét tiszteletben tartsa, a kitüntetési eljárásban érvényre juttassa, és érvényesülését biztosítsa*”. A miniszterelnök (és holdudvara) hetet-havat mondott javaslatának megíúsulása után, csak a lényeg nem, ti: ő bizony már az alkotmányos követelményeknek megfelelően tette meg a saját politikai felelőssége által szentesített (ellenjegyzett) javaslatát. Nagy a baj, ha az államfő - politikailag felelőtlenül - más, személyes-szubjektív értékrendet képvisel. Egyébiránt, az alkotmányozó-törvényhozó hatalom nem az AB, sem az államfő, hanem a parlament. Minden érdemi döntési hatáskör csakis az érte viselt felelősséggel együttesen lehet közjogi tény és igény. Ha egyszer az AB még 1992-ben kimondta: „*a szabad véleménynyilvánításhoz való jog a véleményt annak érték- és igazságtartalmára való tekintet nélkül védi*”, akkor vajon miféle megokolás (mentegetőzés) az, hogy az '56-ról alkotott nézet kitüntetést kizáró ok lehet. Ez valami új, egyszerhasználatos, alkotmányos értékrendbeli változás volna? Honnan szedték elő, és kiért-miért?

Az államfő AB elé kerülő indítványa tananyag lesz. Belőle szemelvényez az AB-határozat is. Idézet: „*A köztársasági elnök indítványában kifejtette, hogy a kitüntetés köztársasági elnök részéről történő adományozása a nemzet (egységes) /sic! A szerző!/ elismerését fejezi ki a kitüntetett életútjáért vagy teljesítményéért*”. Kellő alázat mentén, elvben ezzel egyet lehetne érteni, habár ilyenféle nemzeti egység a mai Magyarországon kizárt, sőt ezt még Churchill is anno illuzórikusnak tartotta. Ám az elnök ezt a hivatkozását fed(d)ésnek használta, mivel ezen a címen, előítéletesen nem a nemzet egységét, hanem a saját kétségét fejezte ki Horn Gyulával kapcsolatban. Az elnök érvelése úgy folytatódik, hogy a kiindulópont: az államfő

kifejezi a nemzet egységét, következésképpen a kitüntetésre vonatkozó döntése nem kapcsolódik szorosan az államszervezet (demokratikus) működéséhez, az tehát nem lehet mérce itt. Hanem mi más – kérdezhetjük? Idézet az AB-határozatból: „*A köztársasági elnök véleménye szerint az államfő erkölcsi integritása kerülhet veszélybe akkor, ha nem kap érdemi (valódi) döntési jogot a hivatkozott – így az Alkotmány 30/A § (1) bekezdés j pontjában szereplő – jogkörében meghozandó döntései során*”. Mi van az Alkotmány említett j) pontjában? Mindössze ennyi: „*adományozza a törvényben meghatározott címeket, érdemrendeket, kitüntetéseket és engedélyezi viselésüket*”. Súlyba volna a „törvényben meghatározott” kitételnek, bármilyen is ez a törvény (egyébként: hiányos, de ez az Országgyűlés sara, nem pedig az AB-é, sem az elnöké). Az AB még rátesz egy lapáttal: „*A köztársasági elnök szerint a kitüntetés törvényi előfeltételeinek vizsgálata nem választható el az értékítéllettől: a kitüntetési előterjesztésre vonatkozó döntése tisztán erkölcsi természetű, és egy meghatározott értékrenden alapuló értékítéletet fejez ki*”. Megjegyzések: olyan alkotmányos fundamentum nincs (nem volt eddig), hogy mit kíván meg az államfő erkölcsi integritása. Az erkölcs relatív és szubjektív valami, rá közjogi (érték)rendszer, sőt tisztán azt preferáló döntés aligha épülhet. „Egy meghatározott értékrend” lehet, arra való a törvény, mint időtálló, kötelező normatív mérce: ám sem az alatt, sem felette, sem helyette nem rendszeresíthető más közjogi zsinórmérték. Jellemző módon, habár az AB-határozat legfőbb mércéje” éppen az alkotmányos értékrend, azt összegereblyézni magának a testületnek sem sikerült. Így aztán nem csupán azt nem tudjuk: mi az Alkotmánynak megfelelő kitüntetés fogalma, de azt sem: mi az ezentúl követendő zsinórmérték, értékrend. Egyvalami biztosan nem válhat azzá, és kivéltképpen nem a maga kirekesztő valóságában. Az, amit a köztársasági elnök megítélni kért a korábbi testületétől. Idézet: „*A döntés erkölcsi jellege miatt – a köztársasági elnök nézete szerint – azt is biztosítani kell, hogy a köztársasági elnök döntése során saját erkölcsi értékrendjének (integritásának) megfelelően érvényesíthesse az Alkotmány értékrendjét*”. Ez a vizsály almája, egyben az államfői attitűd és kompetencia-felfogás veszélyes szakítópróbája. Nem igaz ugyanis, hogy a Nagykereszt odaítélése erkölcsi alapon történik: nem Horn, Gyurcsány és Sólyom erkölcsét kell összemérni, közös nevezőre hozni. Ez lehetetlen. Nem igaz, hogy egy kitüntetésről szóló, nyilvánvalóan politikai töltetű döntésnél fifti-fifti mérlegelési jog illeti meg a politikailag semleges államfőt, és a balhét politikailag elvinni köteles kormányfőt. Végül, előbb volna az Alkotmányban és más törvényben helyesen megállapított értékrend, ami az elismerés odaítélésének érdemességi mércéje, és nem más. És csak azután következnek az államfői mérlegelés szűk mezsgyéje, mely nem önkényes és öntörvényű, hanem - jogállásával és felelősségével összhangban - csupán az alkotmányos szempontok végigskálázását illetheti.

15 éve még stratégiai léptékű és európai minőségű AB-határozatok jelöltek ki jogelveket és jogalkotási irányokat. Mostanra a testület kivételesen nagy hatáskörének és szavának súlya megmaradt, eltűnően azonban a hozzá rendelt, evidens minőség (ez látható már a népszavazási argumentáció kapcsán is). Mit mond ideologikusan az AB az általa körülírt értékrendről? „... az alkotmányos értékrend olyan, térben és időben egyaránt kötött értékrend, amelyet a mindenkori társadalmi, gazdasági, és politikai rendszer (berendezkedés) határoz meg, és amelynek alapvető értékeit az alkotmányozás során az Országgyűlés az Alkotmányban fogalmazza meg”. Kérdés: akkor tehát ki, mit, mikor és hogyan tesz? Hol itt az elnök, meg az AB? Folytatódik: „... az alkotmányos értékrend történelmi koronként eltérő. Az egyes történelmi korszakokhoz, társadalmi berendezkedésekhez - így a rendszerváltás előtti és utáni társadalmi berendezkedéshez, a diktatúra és a demokratikus jogállamhoz kötődő alkotmányos értékrendek – egymással össze nem egyeztethető értékrendet jelentenek”. Két megjegyzés: mindegy tehát, mit tett a rendszerváltás után Kuku Bengó, ne is számítson állam(fő)j elismerésre, ha egy szubjektív elnöki megítélés szerint őt a diktatúra értékrendjéhez lehet kötni! Ab ovo van, lesz egy cezúra, mely a 89-es békés átmenet (revolúció helyett

evolúció) ellenére kettészeli az országot régiekre és újakra. Ezzel talán elvi-erkölcsi alap teremthető újfajta igazságtételre, más ideologikus és aktuálpolitikai leszámolásra is?! A történelem és az ideológia immár az AB kompetenciája? Az Alkotmány 70/G § (2) bekezdése szerényen így szól: *„Tudományos igazságok kérdésében dönteni, kutatások tudományos értékét megállapítani kizárólag a tudomány művelői jogosultak”*.

Mennyi volna tehát a reális elnöki mozgástér? A hatályos Alkotmány betar(ta)tása! Legfeljebb majd nem parolázik az államfő azzal, aki nem a „király” szíve joga (erkölcsi értékrendje) mentén kap kormány-kezdeményezte elismerést. Konklúzió: az államfő alkotmányos mércét kért az AB-től, de eleve megszabni próbálta azt a keretet, amelyben a testület határozata mozoghat.

Ehhez képest (is) ambivalens, nivótlan határozat született. Mert bár az AB szó nélkül hagyta a rendkívül tág és személy-központú államfői mérlegelés érv-rendszerét, de nem tudott (vagy nem akart) szabadulni annak túlzó igényétől, és hibás koordináta-rendszerétől. Mérlegelést, valódi, érdemi döntési jogot kért az elnök: hát, megkapta, méghozzá úgy, hogy az AB megint letért a maga szabta, elvileg megalapozott útról. Az AB-határozat ad egy választékot az államfői döntések lehetséges köréről, de ez más, mint amit a testület évtizede hirdet és követ. Kitaláció kreálni egy eddig nem létező, de az államfő szóhasználatával egyező kategóriát: az ún. érdemi (valódi) döntési jogkört. Még nagyobb hiba az AB-nek ekként magyaráz(kod)nia: *„Az alkotmányos értékrendbe ütköző kitüntetési előterjesztés aláírásának megtagadásával tehát az államfő olyan érdemi döntést hoz, amelyért – az ellenjegyzés hiányában – maga viseli a (politikai) /sic! A szerző!/ felelősséget, azt tőle senki nem vállalja át”*. /A viccekben a „maga” szó elhangzása után körbenéznek: kihez beszélnek?!/ Maga-viselte politikai felelősség, mint államfői alkotmányjogi kategória nincsen. Az elnök nem része a végrehajtó hatalomnak, kizárólag jogi felelőssége van, olyankor bírāja az AB, de politikai tetemre-hívhatósága okkal hiányzik. Ha ui. akár csak egy ízben volna is, ki kellene alakítani annak intézményes rendszerét: interpellációval, kérdezési joggal, más egyéssel. Kár volna: a szó szoros és átvitt értelmében egyaránt.

Jogászörökben tiszteletnek örvendő Szent Júdás, a veszett ügyek védőszentje. Lesz belőle itthon közjogi „jogalany”?